

Warszawa, dnia 16 grudnia 2019 roku

1876/2019/PSP/JJ

Szanowna Pani
Prof. dr hab. Małgorzata Gersdorf
Pierwsza Prezes Sądu Najwyższego

Szanowny Pan
Dariusz Zawistowski
Prezes Sądu Najwyższego

Plac Krasieńskich 2/4/6
00-951 Warszawa

Sygn. akt: II CSK 124/19

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka (dalej także: Fundacja, HFPC), organizacji pozarządowej, której statutowa działalność dotyczy ochrony praw człowieka, w tym zasad praworządności, pragniemy zwrócić się do Państwa w związku z toczącą się przed Sądem Najwyższym sprawą przeciwko Towarzystwu Chrystusowemu dla Polonii Zagranicznej oraz Domowi Zakonnemu Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii Zagranicznej (sygn. akt II CSK 124/19), która dotyczy odpowiedzialności kościelnych osób prawnych za czyny księży popełnione na szkodę małoletnich. Z informacji prasowych¹ wynika, że w tej sprawie orzekać będą Sędziowie Sądu Najwyższego wybrani z udziałem Krajowej Rady Sądownictwa (dalej: KRS), której nowy kształt został określony ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r. poz. 3). W tym kontekście chcielibyśmy zwrócić uwagę na wątpliwości dotyczące tego, czy udział w rozpoznawaniu sprawy sędziów wybranych w procedurze, w której uczestniczyła KRS w

¹ <https://oko.press/bedzie-wniosek-o-wylaczenie-sedziow-neo-krs-ze-sprawy-katarzyny-gwalconej-przez-ksiedza-pedofila/> (dostęp: 16.12.2019 r.)

nowym kształcie gwarantuje przestrzeganie prawa do rozpoznania sprawy przez niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: TSUE) z dnia 19 listopada 2019 roku w sprawach połączonych C-585/18, C-624/18 i C-625/18², w którym zwrócono uwagę na to, że sposób ukształtowania KRS oraz jej funkcjonowanie w praktyce może mieć istotne znaczenie dla oceny tego, czy sąd ukształtowany z udziałem sędziów wybranych w procedurach, w których uczestniczyła KRS, spełnia warunki niezależnego sądu.

TSUE wskazał, że: „[w]ymóg niezawisłości sędziowskiej, stanowiącej integralny element sądenia, wchodzi w zakres istoty prawa do skutecznej ochrony sądowej oraz prawa podstawowego do rzetelnego procesu sądowego, które to prawo ma fundamentalne znaczenie jako gwarancja ochrony wszystkich praw wywodzonych przez jednostki z prawa Unii, oraz zachowania wartości wspólnych państwom członkowskim wyrażonych w art. 2 TUE, w szczególności wartości państwa prawnego”³. TSUE podkreślił, że wymóg niezawisłości ma dwa aspekty. Jeden z nich ma charakter zewnętrzny i wymaga, aby dany organ wypełniał swoje obowiązki w pełni autonomicznie, bez podległości w ramach hierarchii służbowej, bez podporządkowania oraz wolny od nakazów i wytycznych z jakiegokolwiek źródła. Drugi aspekt ma charakter wewnętrzny i połączony jest z pojęciem bezstronności oraz dotyczy jednakowego dystansu do stron sporu i ich odpowiednich interesów w odniesieniu do jego przedmiotu⁴. TSUE wskazał, że „gwarancje niezawisłości i bezstronności wymagają istnienia zasad, w szczególności co do składu organu, powoływania jego członków, okresu trwania ich kadencji oraz powodów ich wyłączenia lub odwołania, pozwalających wykluczyć, w przekonaniu jednostek, wszelką uzasadnioną wątpliwość co do niezależności tego organu od czynników zewnętrznych oraz neutralności względem ścierających się przed nim interesów”⁵.

W efekcie TSUE wskazał, że do zadań sądu odsyłającego - w tym przypadku Sądu Najwyższego: „(...) będzie należało ustalenie – na podstawie wszystkich okoliczności zarówno faktycznych, jak i prawnych, dotyczących zarazem okoliczności, w jakich członkowie KRS zostali wybrani, oraz sposobu, w jaki organ ten konkretnie wypełnia wyznaczoną mu rolę – czy KRS daje wystarczające gwarancje niezależności od organów władzy ustawodawczej i wykonawczej”⁶. Unijny Trybunał wskazał, że rolą Sądu Najwyższego będzie dokonanie oceny, czy m.in. fakt, że w powołaniu sędziów Izby Dyscyplinarnej uczestniczyła KRS w nowym kształcie „(...) może wzbudzić w przekonaniu jednostek uzasadnione wątpliwości co do niezależności Izby Dyscyplinarnej od czynników zewnętrznych, w szczególności od bezpośrednich lub pośrednich wpływów władzy ustawodawczej i wykonawczej, oraz jej neutralności względem ścierających się przed nią interesów, i prowadzić w ten sposób do braku

² Wyrok TSUE z dnia 19 listopada 2019 roku w sprawach połączonych C-585/18, C-624/18 i C-625/18, ECLI:EU:C:2019:982.

³ Ibidem, pkt 120.

⁴ Ibidem, pkt 121-122.

⁵ Ibidem, pkt 123.

⁶ Ibidem, pkt 140.

*przejawiania przez ten organ oznak niezależności lub bezstronności, co mogłoby podważyć zaufanie, jakie sądownictwo powinno budzić w jednostkach w społeczeństwie demokratycznym*⁷. Przy czym TSUE wskazał, że konkluzją negatywnej oceny, zgodnie z zasadą skutecznej ochrony sądowej wynikającą z art. 47 Karty Praw Podstawowych powinno być odstępianie od przepisów krajowych, które uniemożliwiają rozpoznanie sporu przez sąd spełniający wymogi niezależności i niezależności⁸.

Dokonując wykładni postanowień prawa unijnego TSUE wskazał, że zasadne jest odwołanie się do poziomu ochrony prawa do sądu gwarantowanego przez art. 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka⁹ (dalej: EKPC), zgodnie z jego wykładnią dokonaną przez Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej: ETPC)¹⁰. EKPC w art. 6 wskazuje, że sprawy powinny być rozpatrywane przez niezawisły sąd. Jak wskazuje ETPC, aby ustalić, czy sąd można uznać za „niezawisły”, uwzględnić należy między innymi sposób mianowania jego członków oraz okres ich kadencji, istnienie zabezpieczeń przed naciskami zewnętrznymi oraz czy dany organ posiada przymioty niezależności¹¹. ETPC podkreślił również, że z uwagi na doniosłość ograniczenia wpływu czynników politycznych na skład danego organu należy ocenić sposób, w jaki sędziowie są powoływani do niego, z uwzględnieniem organów, które ich delegowały, oraz roli środowiska sędziowskiego w tym procesie. Na tej podstawie ETPC w ukraińskiej sprawie orzekł, że skład danego organu ujawnił szereg strukturalnych braków, które naruszały wymogi niezależności i bezstronności w rozumieniu art. 6 ust. 1 EKPC. W szczególności ETPC wziął pod uwagę okoliczność, że rozpatrywany organ składał się w większości z członków, którzy nie reprezentowali środowiska sędziowskiego, wyznaczonych bezpośrednio przez ciała ustawodawcze i wykonawcze, oraz to, że liczba członków reprezentujących wymiar sprawiedliwości wybranych przez ich środowisko była ograniczona, a organy wykonawcze wchodziły w skład tego podmiotu jako członkowie powołani z urzędu¹². ETPC wskazał również, że do rażącego naruszenia obowiązujących przepisów krajowych, dotyczących powoływania sędziów, dochodzi wówczas, gdy pozostałym rodzajom władzy, w szczególności władzy wykonawczej, przysługuje nadmierne uznanie podważające integralność samego procesu powołania z naruszeniem art. 6 ust. 1 EKPC¹³.

Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że Sąd Najwyższy 5 grudnia 2019 r., sygn. akt III PO 7/18, wydał wyrok w sprawie, na kanwie której zadane zostały pytania prejudycjalne, które stały się podstawą wydania przez TSUE wspomnianego wyroku z dnia 19 listopada 2019 roku w sprawach połączonych C-585/18, C-624/18 i C-625/18. Z ustnych motywów

⁷ Ibidem, pkt 153.

⁸ Ibidem, pkt 166.

⁹ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 roku, Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.

¹⁰ Ibidem, pkt 118.

¹¹ Wyrok ETPCz z dnia 25 lutego 1997 roku w sprawie Findlay przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, skarga nr 22107/93, § 73.

¹² Wyrok ETPCz z dnia 25 września 2018 roku w sprawie Denisov przeciwko Ukrainie, skarga nr 76639/11, §§ 68-70.

¹³ Wyrok ETPCz z dnia 12 marca 2019 roku w sprawie Guðmundur Andri Ástráðsson przeciwko Islandii, skarga nr 26374/18, § 103, wyrok nie jest ostateczny.

rozstrzygnięcia¹⁴ wynika, że w orzeczeniu tym Sąd Najwyższy stosując prawo UE w zgodzie z wykładnią dokonaną przez TSUE uznał, że KRS w obecnym kształcie nie jest organem bezstronnym i niezwiśłym.

Sąd Najwyższy uznał, że orzeczenie to jest przejawem rozproszonej kontroli w zakresie spełnienia wymogów prawa do rozpoznania sprawy przez niezależny i niezwiśły sąd. Zdaniem Sądu Najwyższego sąd ma prawo badać to, czy sprawa ma być rozpoznana przez organ niezawisły i niezależny od władzy ustawodawczej i wykonawczej, a jedną z okoliczności, która powinna zostać uwzględniona w tym teście jest to, czy w ukształtowaniu organu sądowego brał udział inny organ, którego celem jest stanie na straży niezawisłości i niezależności sędziów.

Oceniając, czy KRS jest niezależny od władzy ustawodawczej i wykonawczej, Sąd Najwyższy wziął pod uwagę m.in. to, że doszło do skrócenia kadencji członków dotychczasowej KRS, a obecnie desygnacja 15 „sędziowskich” członków Rady jest dokonywana przez władze ustawodawczą, co oznacza że 23 z 25 członków KRS wybieranych jest z udziałem ciał politycznych. Ponadto do dziś nie zostały ujawnione listy poparcia dla członków KRS, co nie pozwala zweryfikować, czy faktycznie takie poparcie zostało udzielone oraz to, czy poparcia tego udzielali sędziowie delegowani do Ministerstwa Sprawiedliwości, a więc zależni od władzy wykonawczej. Jednocześnie Sąd Najwyższy wskazał, że KRS w ciągu ostatnich dwóch lat nie zajęła stanowiska, które sprzeciwiałoby się atakom na niezawisłość sędziów czy bezprawnemu przenoszeniu sędziów w stan spoczynku na skutek zmian ustawodawczych. W efekcie Sąd Najwyższy uznał, że KRS w obecnym kształcie nie daje wystarczających gwarancji niezależności od władzy wykonawczej i ustawodawczej.

Sąd Najwyższy zaznaczył, że udział sędziów obsadzonych na stanowiskach z udziałem obecnej KRS jest jedną z okoliczności, która musi być brana pod uwagę przy ocenie tego, czy mamy do czynienia z sądem niezależnym i niezwiśłym, a wobec tego, czy zagwarantowane jest prawo do rozpoznania sprawy przez niezależny sąd, o którym mowa w art. 6 EKPC oraz art. 45 Konstytucji RP. Przy czym Sąd Najwyższy wskazał, że wykładnia prawa dokonana przez TSUE w wyroku z dnia 19 listopada nie wiąże tylko składu, który zadał pytanie prejudycjalne, ale jest wiążąca także dla innych sądów i organów.

W tym kontekście należy stwierdzić, że argumentacja przedstawiona we wspomnianym wyroku Sądu Najwyższego może mieć istotne znaczenie także dla sprawy przeciwko Towarzystwu Chrystusowemu dla Polonii Zagranicznej oraz Domowi Zakonnemu Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii Zagranicznej (sygn. akt II CSK 124/19). W ocenie HFPC szczególnie w tej sprawie, która dotyczy niezwykle istotnej i wrażliwej społecznie kwestii, jaką jest odpowiedzialność kościelnych osób prawnych, powinno się dążyć do tego, aby jej rozpoznanie odbyło się w sposób wolny od jakichkolwiek wątpliwości dotyczących prawidłowości kompozycji składu orzeczniczego i tego, czy skład ten będzie gwarantował

¹⁴ Nagranie zamieszczone na stronie internetowej Sądu Najwyższego http://www.sn.pl/aktualnosci/SitePages/Komunikaty_o_sprawach.aspx?ItemSID=331-b6b3e804-2752-4c7d-bcb4-7586782a1315&ListName=Komunikaty_o_sprawach (dostęp: 16.12.2019 r.)

przestrzeganie prawa do sądu, gwarantowanego porządkiem konstytucyjnym i międzynarodowym. Warto podkreślić, że zgodnie z oświadczeniem Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Cywilnej z dnia 25 listopada 2019 r. doszło do wstrzymania wyznaczania składów sędziowskich w Izbie Cywilnej Sadu Najwyższego z udziałem osób, które zostały powołane w procedurze uwzględniającej KRS w nowym kształcie¹⁵. Z tego względu wnosimy o rozważenie możliwości dokonania zmiany składu orzekającego w niniejszej sprawie, tak aby zapewnione zostały instytucjonalne gwarancje rozpoznania sprawy przez niezależny i niezawisły sąd.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

Wydarzenie z dnia 16.12.2019 r.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka
SEKRETARZ ZARZĄDU

Piotr Kładoczny

Helsińska Fundacja Praw Człowieka
PREZES ZARZĄDU

Danuta Przywara

¹⁵ Oświadczeniem Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Cywilnej z dnia 25 listopada 2019 r., <http://www.sn.pl/aktualnosci/SitePages/Wydarzenia.aspx?ItemSID=574-0dc69815-3ade-42fa-bbb8-549c3c6969c5&ListName=Wydarzenia> (dostęp: 16.12.2019 r.).